

Ολοκαύτωμα και ιστορική μνήμη

Ενότητα 10: Μετά τον πόλεμο

Μαρία Καβάλα
Μεταδιδακτορική διδάσκουσα
Τμήμα Πολιτικών Επιστημών ΑΠΘ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΚΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Μετά τον πόλεμο

Περιεχόμενα ενότητας

1. Μετά τον πόλεμο

Σκοποί ενότητας

- Να παρουσιαστεί συνοπτικά το ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αναδύεται ο χωρισμός του κόσμου, ο ψυχρός πόλεμος και η διχοτόμηση της Γερμανίας.
- Να γίνουν αντιληπτές οι πρώτες δίκες δωσιλόγων και οι διάφορες μορφές μεταπολεμικής δικαιοσύνης και «εκκαθάρισης».
- Να κατανοηθούν οι αντιλήψεις της μετεπολεμικής δικαιοσύνης όπως διαμορφώθηκε με διαφορετικό τρόπο στην Αν. και Δυτ. Ευρώπη

Μετά τον πόλεμο

- Το μέλλον της Γερμανίας παρέμενε το κομβικό ζήτημα. Θα ήταν σαφώς λάθος να υποθέσουμε ότι ο διαμελισμός ήταν ήδη προδιαγραφμένος από το 1945. Κάθε άλλο: οι Τρεις Μεγάλοι υποστήριζαν όλοι ειλικρινά τη διατήρηση της ενότητας της χώρας. Έτσι, όταν ο πόλεμος επιτέλους έληξε και οι Ευρωπαίοι άρχισαν ν' αντιμετωπίζουν τα προβλήματα της κοινωνικής και πολιτικής ανασυγκρότησης, βρέθηκαν σε μια κατάσταση αυξανόμενης έντασης αλλά όχι αδιεξόδου ανάμεσα στις Μεγάλες Δυνάμεις. Ούτε και η πόλωση στην εσωτερική πολιτική σκηνή ήταν συνήθης το 1945. Σε όλη την Ευρώπη ο κανόνας ήταν κυβερνήσεις συνασπισμού, οι οποίες είχαν υποσχεθεί να ξεκινήσουν τις μεγάλες κοινωνικοοικονομικές μεταρρυθμίσεις που απαιτούνταν για την ανανέωση της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Για τις κατοπινές γενιές, το 1945-46 κατέληξε να αντιπροσωπεύει μια στιγμή γεμάτη υποσχέσεις, προτού αρχίσει ο Ψυχρός Πόλεμος.

(Mark Mazower, *Σκοτεινή Ήπειρος*, Καθημερινές εκδόσεις, Αθήνα 2013, σ. 39-48)

Μετά τον πόλεμο

- ➔ Στις 18 Σεπτεμβρίου 1944 η πρώτη δίκη δωσίλογου ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου στη Ρώμη διακόπηκε όταν ένας βασικός μάρτυρας, ο Ντονάτο Καρρέττα, πρώην διευθυντή της μεγαλύτερης φυλακής της πόλης, δέχτηκε επίθεση μέσα στην αίθουσα του δικαστηρίου.
- ➔ Θεατές, με επικεφαλής μια γυναίκα που ο γιος της είχε εκτελεστεί από τους Γερμανούς λίγους μήνες νωρίτερα έπιασαν τον Καρρέττα και φωνάζοντας «Παρίσι, να κάνουμε όπως στο Παρίσι!», τον έσυραν έξω από το κτίριο και τελικά τον σκότωσαν. Το κακοπαθημένο σώμα του αφέθηκε να κρέμεται απ' τα πόδια έξω από την πρώην φυλακή του. (Mazower, ό.π., σ. 30-39)

Μετά τον πόλεμο

- ➔ Σε όλη την Ευρώπη η αποχώρηση των Γερμανών άφησε πλήθος ανθρώπους εκτεθειμένους στην κατηγορία της συνεργασίας με τον εχθρό ή της προδοσίας. Η παρουσία τους αποτελούσε ντροπιαστική υπενθύμιση της ναζιστικής Νέας Τάξης, η αποπομπή τους από τη δημόσια ζωή -μερικές φορές από τη ζωή γενικά - θεωρούνταν ζωτικής σημασίας για να υπάρξει ρήξη με το παρελθόν. Η κατοχή είχε αποκαλύψει ανησυχητικά βαθιά ρήγματα στην ενότητα του ευρωπαϊκού έθνους.

Μετά τον πόλεμο

- ➔ Πώς να φανταστεί κανείς μια γνήσια δημοκρατία να ξανανθίζει, χωρίς την τιμωρία των εχθρών της; Και τι είδους αναβίωση των εθνών-κρατών να περιμένει, αν αυτά δεν αποκαθαιρόνταν απ' όσους τα είχαν προδώσει σε μια ξένη δύναμη; Ωστόσο, η κατάλυση του κράτους του νόμου και η διάχυση της εξουσίας, που χαρακτήριζαν τις πρώτες μέρες της απελευθέρωσης επέτρεψαν να εμφανιστούν μια σειρά από πολύ διαφορετικές αντιλήψεις περί τιμωρίας.

Μετά τον πόλεμο

- 1) Η πρώτη ήταν αυτή που έδειχνε ο θάνατος του Καρρέττα - **μια αυθόρμητη, λαϊκή απαίτηση για εκδίκηση**, που εκδηλωνόταν με επί τόπου εκτελέσεις, λιντσαρίσματα και διαπομπεύσεις.

Μετά τον πόλεμο

- Στην Ιταλία κυρίως, η απελευθέρωση πρόσφερε μια ευκαιρία να γυρίσει ο τροχός, ύστερα από δύο δεκαετίες φασιστικής κυριαρχίας. Ένας αντάρτης θυμόταν ένα επεισόδιο όπου «κάποιος που τον είχαν αναγκάσει να πιει ρετσινόλαδο έπιασε έναν φασίστα και του είπε: "Τώρα θα πας στο σπίτι σου και δεν θα φανείς στο δρόμο για μια βδομάδα". Έτσι κι έκανε. Έκαναν στους φασίστες ό,τι είχαν κάνει εκείνοι σ' αυτούς είκοσι ολόκληρα χρόνια».
- Συχνά όμως τα αισθήματα ήταν πιο βίαια και οι επιθέσεις εναντίον ελεύθερων σκοπευτών γρήγορα μετατράπηκαν σ' ένα ευρύτερο κύμα φόνων. Στην Μπολόνια «ο κόσμος... κυκλοφορούσε στους δρόμους σαν να είχε βγει για κυνήγι» και «απονεμόταν δικαιοσύνη με κάποια ελευθερία σε οποιονδήποτε είχε προηγούμενα με τους αντάρτες... Ορισμένοι αναμφίβολα πλήρωσαν για προσωπικές έχθρες ή για γυναικοδουλειές».

Μετά τον πόλεμο

- Μακροπρόθεσμα, ο κατά βούλησιν και ωμός χαρακτήρας αυτών των φόνων συνέβαλε στην απαξίωση της ίδιας της ιδέας να τιμωρηθούν οι δωσίλογοι. Βραχυπρόθεσμα όμως δημιούργησε το φάσμα του ανοιχτού εμφυλίου πολέμου και ώθησε τα αντιστασιακά κινήματα να παρέμβουν και να κάνουν αισθητή την εξουσία τους.
- 2) Η δεύτερη αντίδραση επομένως ήταν **εκείνη της οργανωμένης Αντίστασης**, που προσπάθησε να κρατήσει μια δύσκολη πορεία ανάμεσα στα πάθη της βάσης της και στην αυτοσυγκράτηση και την τυποκρατία της ηγεσίας της.

Μετά τον πόλεμο

- Στη Γαλλία, λόγω χάρη, το Conseil National de la Resistance [Εθνικό Συμβούλιο Αντίστασης] έδωσε εντολή στους κατά τόπους αρχηγούς του να αναλάβουν «άμεσα μέτρα εκκαθάρισης και εξουδετέρωσης των προδοτών». Φυσικά, ο χαρακτηρισμός της συναλλαγής με το Βισύ ως προδοσίας βοήθωσε επίσης να ενισχυθεί η νομιμοποίηση της κυβέρνησης Ντε Γκολ στα μάτια των Συμμάχων. Αλλά η Αντίσταση καταλάβαινε πως έπρεπε να ελεγχθεί ο «λαϊκός πόθος για εκδίκηση».

Μετά τον πόλεμο

- Τα έκτακτα επί τόπου στρατοδικεία που είχαν συστήσει σε όλη την Ευρώπη οι αντάρτες στη διάρκεια του πολέμου συνεχίστηκαν τις πρώτες εβδομάδες της απελευθέρωσης. Επιπλέον, έστησαν στοιχειώδη στρατόπεδα κράτησης για να κλείσουν μέσα υπόπτους δωσιλογισμού και ενίοτε να τους προστατεύσουν από τη δικαιοσύνη του όχλου. Στις τάξεις της ίδιας της Αντίστασης υπήρχε βαθιά διχογνωμία για το τι είδους δικαιοσύνη έπρεπε να αποδοθεί. Στη βόρεια Ιταλία, για παράδειγμα, «μερικοί αντάρτες έλεγαν πως το καλύτερο θα ήταν να πετάξουν μια-δυο χειροβομβίδες μέσα στο χώρο όπου βρίσκονταν οι κρατούμενοι και να τους εξοντώσουν εδώ και τώρα, αλλά ο διοικητής μαζί με άλλους αποφάσισαν να στείλουν τους κρατουμένους στις φυλακές του Ροβίγκο για κανονική ανάκριση».

Μετά τον πόλεμο

3) Η τρίτη πηγή εξουσίας που έκανε εν τέλει αισθητή την παρουσία της υπερβαίνοντας αυτούς τους «αυτοσχεδιασμούς εξουσίας» (σύμφωνα με την έκφραση του Ντε Γκωλ) ήταν **οι νέες πολιτικές αρχές που επέστρεψαν από την εξορία**, με έναν κάποιο βαθμό ξένης αναγνώρισης να τις στηρίζει. Στη δική τους περίπτωση ο πόθος της αντεκδίκησης ήταν ηπιότερος και οι ανησυχίες για τη δημόσια τάξη και το σεβασμό των νόμιμων διαδικασιών εντονότερες.

Μετά τον πόλεμο

- Σε πολλές χώρες αναπτύχθηκε γρήγορα ένταση ανάμεσα στο βραδύ ρυθμό της επίσημης δικαιοσύνης και στις λαϊκές προσδοκίες. Αυτό ίσχυε, ιδίως όσο βαστούσε ο πόλεμος, τόσο για την υποστηριζόμενη από τους Συμμάχους ιταλική κυβέρνηση, που οι σχέσεις της με το φασισμό παρέμεναν διφορούμενες, όσο ακόμη και για τους Ελεύθερους Γάλλους, οι μετριοπαθείς αρχικές προσπάθειες των οποίων να δικάσουν αξιωματούχους του Βισύ στο Αλγέρι στα τέλη του 1943 είχαν επικριθεί σφοδρά μέσα στη Γαλλία.

Μετά τον πόλεμο

- ⇒ Πάντως το 1945-46 άρχισε πια να διαμορφώνεται μια συγκεκριμένη μεθοδολογία. Οι κυβερνήσεις συνασπισμού ανταποκρίθηκαν στις εκκλήσεις για νέο ξεκίνημα εγκαινιάζοντας ευρείες δικαστικές έρευνες για τους δωσίλογους, με δίκες-παρωδία υψηλόβαθμων πολιτικών, συγγραφέων και ηθοποιών (οι επιχειρηματίες συνήθως ξεμπέρδευαν με ελαφρές ποινές).
- Συστάθηκαν συστήματα δικαστηρίων με πολλούς βαθμούς δικαιοδοσίας και, όπου χρειάστηκε, ορίστηκαν νέα εγκλήματα. Ωστόσο, λίγες δίκες κατέληξαν σε αυστηρές τιμωρίες, και το 1946 η απογοήτευση από την όλη διαδικασία άρχισε να μεγαλώνει σε ορισμένες ομάδες της κοινωνίας.
 - Θεσπίστηκαν οι πρώτοι νόμοι αμνήστευσης και ακολούθησαν κι άλλοι. Στις αρχές της δεκαετίας του 1950 οι περισσότερες δικαστικές έρευνες είχαν καταλήξει στο αρχείο.

Μετά τον πόλεμο

- Στη Νορβηγία, για παράδειγμα, το σύνολο των μελών του φιλοναζιστικού Nasjonal Samling -περίπου 55.000 άνθρωποι- προσήχθη σε δίκη. Λίγοι όμως καταδικάστηκαν σε περισσότερα από πέντε χρόνια φυλακή. Μονάχα είκοσι πέντε θανατικές ποινές εκτελέστηκαν και το 1957 αποφυλακίστηκε ο τελευταίος ισοβίτης.
- Στην Ολλανδία ερευνήθηκαν περισσότερες από 200.000 υποθέσεις, που κατέληξαν σε περίπου σαράντα πραγματικές εκτελέσεις θανατικής ποινής. Και εδώ πάλι, οι περισσότεροι κατάδικοι αποφυλακίστηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 1950.

Μετά τον πόλεμο

- ⇒ Ακόμα πιο αμφιλεγόμενη ήταν η κάθαρση στον κρατικό μηχανισμό, τα σώματα ασφαλείας και το στρατό. Από τη μια μεριά, οι νέες πολιτικές ελίτ επιθυμούσαν να κυβερνήσουν με βάση μεταφασιστικές αρχές· από την άλλη, έπρεπε να εξασφαλίσουν μια αποτελεσματική και σύννομη διακυβέρνηση όσο γινόταν πιο γρήγορα, για να αντιμετωπίσουν τα φοβερά κοινωνικοοικονομικά προβλήματα που οι ναζί είχαν αφήσει πίσω τους.
- Στην Ιταλία, αλλά και στην Αυστρία, ήταν φανερό πως δεν μπορούσαν να γίνουν εκκαθαρίσεις σε βάθος. Τον Ιούλιο του 1946 ο καγκελάριος Φιγκλ έλεγε στους Συμμάχους ότι ο αυστριακός κρατικός μηχανισμός ήταν τώρα «απαλλαγμένος από το εθνικοσοσιαλιστικό πνεύμα»- 70.818 από τους 299.000 δημοσίους υπαλλήλους είχαν απολυθεί - όχι αρκετοί κατά τους αντιναζιστές, υπερβολικά πολλοί για τον πολύ κόσμο.

Μετά τον πόλεμο

- Στην Ιταλία, η βιαιότητα των αρχικών «άγριων εκκαθαρίσεων» οδήγησε σε μια ακόμα γρηγορότερη υπαναχώρηση: η κάθαρση στον κρατικό μηχανισμό σταμάτησε το φθινόπωρο του 1945 κιόλας.
- Μόλις 6.500 από τους 850.000 δημοσίους υπαλλήλους απολύθηκαν στη Γαλλία, οι περισσότεροι από το υπουργείο Εσωτερικών, αλλά πέρα από την αστυνομία και το σώμα των αξιωματικών του στρατού έγιναν λίγα πράγματα, και ο Ντε Γκολ επέμενε ότι δεν ετίθετο ζήτημα «εξοβελισμού της μεγάλης πλειονότητας των κρατικών λειτουργών».
- Στην Ολλανδία, ίσως επειδή είχε σημειωθεί πολύ λιγότερη βία κατά την ίδια την απελευθέρωση, η κάθαρση προχώρησε βαθύτερα, με την απόλυση 17.500 υπαλλήλων και πειθαρχικά μέτρα εναντίον άλλων 6.000.

Μετά τον πόλεμο

- ⇒ Συνολικά, οι δυτικοευρωπαϊκές κυβερνήσεις προτίμησαν τη συνέχεια παρά τις διώξεις. Μερικοί δημόσιοι υπάλληλοι τιμωρήθηκαν πειθαρχικά. Αλλά τα προπύργια της κρατικής εξουσίας, κυρίως η αστυνομία, έμειναν κατά μεγάλο μέρος έξω από το χορό των δικαστικών ερευνών.
- ⇒ Αυτό που έκανε ο Ντε Γκολ, να ιδρύσει δηλαδή μια νέα, δημοκρατική αστυνομική δύναμη, τα CRS, ήταν ασυνήθιστο. Η τυπική εξέλιξη στη δυτική Ευρώπη ήταν αυτή των Ιταλών караμπινιέρων ή της ελληνικής Εθνοφυλακής, που το προσωπικό τους απλώς άλλαξε στολή κάπου ανάμεσα στο 1943 και στο 1946.
- ⇒ Άλλοι ζωτικής σημασίας τομείς της κοινωνίας -το δικαστικό σώμα, η εκπαίδευση και οι επιχειρήσεις- τη γλίτωσαν με τις ελάχιστες δυνατές, τυπικές έρευνες. Το έθνος μπορεί να έπρεπε να ξαναγεννηθεί, αλλά ο κρατικός μηχανισμός έμεινε ανέγγιχτος.

Μετά τον πόλεμο

- ⇒ Στους κόλπους των μεταπολεμικών κυβερνήσεων συνασπισμού, οι χριστιανοδημοκράτες και οι συντηρητικοί διακήρυτταν τα καλά της λήθης και της μεγαλοψυχίας. «Έχουμε τη δύναμη να ξεχάσουμε! Να ξεχάσουμε όσο γίνεται πιο γρήγορα!», διατυμπάνιζε η εφημερίδα *Il rolo* τον Απρίλη του 1945.
- ⇒ Οι φόβοι για τυχόν «γιακωβίνικους αυτοσχεδιασμούς», που έγιναν εντονότεροι με τον ελληνικό εμφύλιο πόλεμο, συνέβαλαν σ' αυτή την άποψη όσο και οι όποιοι εκλογικοί υπολογισμοί.
- ⇒ Η ύπαρξη του συντηρητικού αντικομμουνισμού εξηγεί κατά ένα μέρος γιατί εκδηλώθηκε μια τόσο αποφασιστική αντίδραση στην ιδέα της ριζικής κάθαρσης. Άλλη μια εξήγηση όμως είναι η ακόμα πιο βασική επιθυμία του λαού, το 1945-46, να αφιερώσουν οι κυβερνήσεις τις δυνάμεις τους στην ανασυγκρότηση της οικονομίας και στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου, κατασιγάζοντας τα πολιτικά πάθη και όχι αναμοχλεύοντας τα.

Μετά τον πόλεμο

- Για τους αντιστασιακούς η αντιμετώπιση αυτή ήταν ακατανόητη. Συχνά, οι, ίδιοι αστυνομικοί που τους είχαν καταδιώξει το 1943 εξακολουθούσαν να τους λένε τι να κάνουν πέντε χρόνια αργότερα.
- Στα τέλη του 1944 ξέσπασαν ταραχές στην Αθήνα και στο Βέλγιο, εν μέρει λόγω των φόβων της Αντίστασης ότι οι εξόριστες κυβερνήσεις που επέστρεφαν στη χώρα δεν θα επέφεραν ουσιαστικές αλλαγές στο προσωπικό.
- Αλλού, οι αντάρτικες δυνάμεις αποστρατεύτηκαν με πολύ μεγάλη δυσκολία, και μόνο χάρη σε υποσχέσεις για αυθεντική μεταρρύθμιση. Γινόταν τώρα φανερό πως οι φόβοι της Αντίστασης για προδοσία ήταν εντελώς δικαιολογημένοι.

Μετά τον πόλεμο

- Τα μέλη της είχαν υπερκεραστεί και στέκονταν ανήμπορα μπροστά στη «συνέχεια του κράτους». Τέτοια αισθήματα πίκρας ήταν πολύ επικίνδυνα και μερικές φορές ξεχειλίζουν και μεταφράζονταν σε πράξεις βίας.
- ➔ Η Ελλάδα υπήρξε η ακραία περίπτωση, όπου η προσωρινή εκχειρία του 1945 μετατράπηκε σε εμφύλιο πόλεμο, ο οποίος διήρκεσε τρία χρόνια.
- Αλλά η απειλή υπέβασκε πάντα και στην Ιταλία, ξεπροβάλλοντας για μια σύντομη, επίφοβη στιγμή με την εξέγερση που ξέσπασε τον Ιούλιο του 1948, όταν πυροβολήθηκε ο ηγέτης των κομμουνιστών Παλμίρο Τολιάτι.
- Τότε πια όμως ο Ψυχρός Πόλεμος είχε ήδη αλλάξει τα μυαλά των ανθρώπων: η ριζοσπαστικοποίηση των χρόνων του πολέμου είχε εξανεμιστεί, και μαζί της η υποστήριξη του κόσμου προς την επαναστατική βία.

Μετά τον πόλεμο

⇒ Εκτεταμένες εκκαθαρίσεις έγιναν μετά τον πόλεμο και στην ανατολική Ευρώπη, αλλά εξυπηρετούσαν έναν πολύ διαφορετικό σκοπό και ακολούθησαν διαφορετική διαδικασία από εκείνες της Δύσης. Δεν βασίζονταν στη δικαστική διερεύνηση ατομικών αδικημάτων αλλά σε μια ευρύτερη απόδοση συλλογικής ευθύνης, η οποία απέρρεε από την κοινωνική θέση ή την εθνοτική ταυτότητα.

Μετά τον πόλεμο

- Αυτό αντανακλούσε τη βασική διαφορά ανάμεσα στα δύο κοινωνικά προγράμματα, το δυτικό και το ανατολικό. Η φιλοσοφία που διείπε την κάθαρση στη δυτική Ευρώπη δεν έβαζε στον ίδιο ντορβά τον κολασμό των ενόχων και τα ζητήματα της κοινωνικοοικονομικής μεταρρύθμισης, διότι θεωρούσε τα δεύτερα αντικείμενο δημοκρατικού διαλόγου.
- Στην ανατολική Ευρώπη, όμως, οι εκκαθαρίσεις «φασιστών» και «εγκληματιών πολέμου» έγιναν κεντρικός άξονας της οικοδόμησης της κοινωνίας σύμφωνα μ' ένα μοντέλο που προσέγγιζε το σοβιετικό.

Μετά τον πόλεμο

- Στην Ουγγαρία, για παράδειγμα, η Μόσχα επέμεινε, κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για το σχηματισμό προσωρινής κυβέρνησης το Δεκέμβριο του 1944, ότι έπρεπε να εκκαθαριστούν τα «φασιστικά στοιχεία».
- Γρήγορα φάνηκε πως αυτή η ενέργεια δεν προοριζόταν να συμπεριλάβει απλώς τους γερμανόφιλους εξτρεμιστές του Βελόσταυρου, που είχαν καταλάβει την εξουσία τον Οκτώβριο, αλλά και να προχωρήσει στην «πλήρη εξάλειψη των φεουδαρχικών δομών» καθώς και σε μέτρα εναντίον των «αντιδραστικών» στο κράτος και στην κοινωνία.
- Μέσα στο 1945 συστάθηκαν περισσότερες από 3.000 τοπικές επιτροπές για να φυλακίσουν και να δικάσουν ύποπτους δωσιλογισμού. Σχηματίστηκαν επίσης ειδικές αστυνομικές μονάδες από εργάτες και εργάτες γης.

Μετά τον πόλεμο

- Οι συνολικές εκτιμήσεις για τον αριθμό των κουίσιγκ και των δωσίλογων που σκοτώθηκαν στη μεταπολεμική Γιουγκοσλαβία είναι εξαιρετικά αμφιλεγόμενες, αλλά πιθανότατα γύρω στους 60.000 πρέπει να έχασαν τη ζωή τους.
- ➔ Στην Ελλάδα, στη διάρκεια των συγκρούσεων του Δεκέμβρη του 1944, οι κομμουνιστές έκαναν εκτελέσεις «εχθρών του λαού», ενώ η ελληνική Δεξιά, οι εθνικιστές αντάρτες σκότωσαν εκατοντάδες Τσάμηδες (αλβανόφωνους μουσουλμάνους) και οδήγησαν τους υπόλοιπους 15.000 στην Αλβανία, με την αιτιολογία ότι είχαν βοηθήσει τον Άξονα.

Μετά τον πόλεμο

- Τα καθεστώτα της ανατολικής Ευρώπης που υποστηρίζονταν από τους Ρώσους ανέπτυξαν αυτό το είδος εθνοκάθαρσης πιο συστηματικά. Οι αντικομμουνιστικοί παράνομοι στρατοί, οι ομάδες δράσης στα μετόπισθεν και οι μονάδες δολιοφθοράς, εξοπλισμένες πολλές φορές από τους Γερμανούς το 1944-45, αποτελούσαν αγκάθι στο πλευρό αυτών των νέων καθεστώτων και τα ωθούσαν να αντιδράσουν με καταστολή και απαλλοτριώσεις.
- Στη Ρουμανία, για παράδειγμα, όπου τα Waffen-SS έριχναν με αλεξίπτωτα παραστρατιωτικούς στην Τρανσυλβανία στα τέλη του 1944, οι σοβιετικές αρχές έδρασαν γρήγορα και σκληρά για να εξαλείψουν κάθε πιθανότητα αντίστασης.

Μετά τον πόλεμο

- Στις 7 Ιανουαρίου του 1945 σχεδόν 100.000 Volksdeutsche εκτοπίστηκαν για καταναγκαστική εργασία στη Σοβιετική Ένωση.
- Το μεταρρυθμιστικό διάταγμα του Μαρτίου του 1945 -που έβαζε στο ίδιο τσουβάλι τους εχθρούς του πολέμου, τους ταξικούς εχθρούς και τους εθνοτικούς εχθρούς- απαλλοτρίωσε τα κτήματα όσων είχαν συνεργαστεί με τους Γερμανούς, των εγκληματιών πολέμου και οποιουδήποτε κατείχε περισσότερα από δέκα εκτάρια αλλά δεν τα είχε καλλιεργήσει ο ίδιος.

Μετά τον πόλεμο

- Στην Ουγγαρία, το διάταγμα της αγροτικής μεταρρύθμισης του ίδιου μήνα μιλούσε για τους «εχθρούς του ουγγρικού λαού», βάζοντας και πάλι στο στόχαστρο τόσο τον ταξικό εχθρό -τους μεγάλους γαιοκτήμονες- όσο και τον εθνοτικό - τη γερμανική μειονότητα.
- Τα μέτρα αυτά, που πάρθηκαν με κομμουνιστή υπουργό Γεωργίας, ήταν εξαιρετικά δημοφιλή στους αγρότες.

Μετά τον πόλεμο

- Η δήμευση γερμανικών περιουσιών πήρε ακόμα μεγαλύτερες διαστάσεις στην Τσεχοσλοβακία και την Πολωνία. Μεγάλα κτήματα και χιλιάδες αστικά ακίνητα εγκαταλείφθηκαν και έγιναν διαθέσιμα για μετεγκατάσταση, μέτρο με το οποίο οι κυβερνήσεις εξαγόραζαν τη λαϊκή υποστήριξη, καθώς απευθύνονταν τόσο στο εθνικιστικό αίσθημα όσο και στο οικονομικό συμφέρον.

Μετά τον πόλεμο

- Μερικές φορές η έξωση των Γερμανών αποτελούσε μέρος ενός πιο συντονισμένου σχεδίου για το ξερίζωμα των μειονοτήτων από τη χώρα.
- Μετά τους σκληρούς αγώνες αλληλοεξόντωσης των χρόνων του Μεσοπολέμου και της γερμανικής κατοχής, οι Πολωνοί εκδικήθηκαν επίσης την πολυάριθμη ουκρανική μειονότητα, εξαναγκάζοντας 480.000 να φύγουν προς τη Σοβιετική Ένωση.
- Το 1947, γύρω στους 150.000, που είχαν γλιτώσει από τις προηγούμενες εκτοπίσεις, μετεγκαταστάθηκαν διά της βίας στα δυτικά της χώρας.

Μετά τον πόλεμο

- Τα παραδείγματα αυτά δείχνουν τον διαφορετικό χαρακτήρα της κάθαρσης στη δυτική και στην ανατολική Ευρώπη.
- ➔ Στην πρώτη, η κάθαρση ήταν περιορισμένης έκτασης, πέρασε νωρίς υπό τον έλεγχο των δικαστηρίων και αποκλιμακώθηκε γρήγορα, καθώς αναπτυσσόταν ο Ψυχρός Πόλεμος.
- ➔ Στη δεύτερη, οι δικαστικές ενέργειες ήταν μέρος μόνο ενός ευρέος φάσματος μέτρων ενάντια στους «εγκληματίες πολέμου» και στους «εχθρούς του λαού».

Σημείωμα Αναφοράς

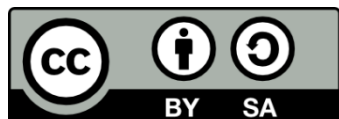
Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Μαρία Καβάλα.
«Ολοκαύτωμα και ιστορική μνήμη. Μετά τον πόλεμο». Έκδοση: 1.0.
Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
http://opencourses.auth.gr/eclass_courses.

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Μαρία Φράγκου
Θεσσαλονίκη, Εαρινό Εξάμηνο 2013-2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ